

**FRANSUZ TILIDAGI MAQOLLARNI LINGVOKULTUROLOGIK
USULLARNI QO'LLASH ORQALI TARJIMA QILISHDA LINGVISTIK
MUAMMOLAR**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12104559>

Pulatova Dilafroz Toxirjonovna

Andijon Davlat Chet tillari Instituti

Fransuz tili nazariyasi va amaliyoti

kafedrasi o'qituvchisi

e-mail: dilafruzpulatova0913@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqola fransuz tilidagi maqollarni lingvokulturologik usullarni qo'llash orqali tarjima qilishda lingvistik muammolar haqida bo'lib, unda fransuz tilidan maqollarni tarjima qilishdagi muammolar misollar yordamida ko'rsatilgan.

Kalit so'z

usul, tarjima, qadriyat, kategoriya, mazmun, tamoyil

Annotation

This article is about the linguistic problems in translating French proverbs using linguistic cultural methods, and it shows the problems in translating proverbs from French using examples.

Keywords

method, translation, value, category, content, principle

Fransuz va o'zbek tillariga tarjima qilish sezilarli til va madaniy farqlar tufayli qiyin bo'lishi mumkin. Fransuz tili lotin ildizlariga ega roman tili bo'lsa, o'zbek tili fors va arab tillaridan ta'sirlangan turkiy tildir. Har bir tilga xos bo'lgan madaniy nuanslar, idiomatik iboralar va lingvistik tuzilmalar tarjimonlar uchun to'siq bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, tarixiy va ijtimoiy-siyosiy kontekstlar tildan foydalanishni shakllantiradi va tarjima ishlarini yanada murakkablashtiradi. Ushbu bo'shliqlarni samarali ravishda bartaraf etish uchun tarjimonlar ikkala til, madaniyat va kontekstlarni chuqur tushunishlari, ma'noni to'g'ri etkazish uchun madaniy sezgirlik bilan birga lingvistik tajribani qo'llashlari kerak. Tarjima qilishda eng katta muammo madaniyatlar o'rtasidagi farqlami ajratishdir. Muayyan madaniyatga mansub aholi biror narsaga o'z dunyoqarashidan kelib chiqib

qaraydi. Fransuz va o'zbek tillari tipologik va genetik jihatdan turli xil tillardir. Fransuz tili Hind - Yevropa tillari oilasining Roman-German va Slavyan guruhlariga mansubdir.

O'zbek tili Ohoy tillar oilasining Turkiy tillar guruhiga mansubdir. Morfologik jihatdan fransuz tili analitik xususiyatga ega, o'zbek tili agglyutinatív (grammatik shakl va yasama so'zlarning so'z o'zagi va negiziga affikslar qo'shilishi natijasida yasaladigan) tildir.

Maqollarni tarjima qilish grammatik kategoriyalar jihatdan ham bir-biridan juda katta farq qiladi. Misol qilib rod kategoriyasini olishimiz mumkin. Fransuz tilida 2 ta rod mavjud: 1) masculin (mujskoy rod) va 2) feminin (jenskiy rod) bo'lib, o'zbek tilida bunday kategoriya mavjud emas. Maqollar tarjimasi ko'plab lingvistik va madaniy muammolarni ko'taruvchi murakkab sohadir. Hikmatlar - bu ko'pincha xalq donoligini yoki chuqur madaniy qadriyatlarni etkazadi. Ularni bir tildan ikkinchi tilga tarjima qilish har bir tilga xos lingvistik va madaniy nuanslar tufayli sezilarli qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

Maqollarni tarjima qilishda duch keladigan birinchi qiyinchilik tilning o'zida bo'ladi. Maqollar ko'pincha idiomatik tarzda tuziladi, ya'ni ularni ma'nosini yo'qotmasdan so'zma-so'z tarjima qilish bo'lmaydi. Masalan, o'zbek tilidagi «Jo'jani kuzda sanaymiz» degan maqol o'zining asl ma'nosini yo'qotmasdan to'g'ridan-to'g'ri fransuz tiliga tarjima qilinmaydi. Bundan tashqari, maqollarda ma'lum bir tilga xos so'z o'yinlari, metafora yoki madaniy murojaatlar bo'lishi mumkin, bu esa ularni tarjima qilishni yanada qiyinlashtiradi. Shuning uchun tarjimon eng mos ekvivalentni topish uchun manba tilini va maqsadli tilni to'liq tushunishi juda muhimdir.

Maqollar tarjimasi o'ziga xos lingvistik va madaniy xususiyatlariga ko'ra jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu to'siqlarni yengib o'tish uchun tarjimonlar manba va maqsad tillarni chuqur bilishlari, shuningdek, jalb qilingan madaniyatlarni chuqur tushunishlari kerak. Bu tamoyillarga hurmat bilan munosabatda bo'lgan holda, maqollarning bir tildan ikkinchi tilga o'tgandagi mazmun-mohiyatini, boyligini saqlab qolish mumkin. Tarjima qilishdagi yana bir eng katta muammo, original matnning muvaffaqiyatli ravishda o'girib chiqarishdir. Bu o'sha matnning tushunarli, to'g'ri va ma'noli ko'rinishini saqlashni talab etadi. Buning uchun so'zlar va ifodalar orasidagi nuqsonlarni aniqlash va uning asosiy mazmuni bilan mos keluvchi tarjima variantini topish zarur.

Boshqa muammolar shunchaki tarjima qiluvchining juda har xil tilni tushunishi yoki original matndagi mahalliy ifodalarning ma'nolari haqida to'g'ri fahmga ega bo'lmasligidir. Bu jarayon, nazariy tushunchalarni tadqiq etish,

lug'atdan yordam olish va yaqinda til o'rganishni talab etadi. Tarjima qilishda lingvokulturologiya jihatidan muammolar o'zaro tarixiy, ma'naviy va ijtimoiy ko'rsatkichlarga ega bo'lishi mumkin. Bu muammolarni bartaraf etish uchun, tarjima qiluvchilarning lingvistik tushunchalarga ega bo'lishi va xalqlardagi madaniyat va ijtimoiy kontekstni ham tushunishi zarurdir. Quyidagi maqollar ma'no jihatdan tarjima qilingan maqollarga misol bo'la oladi:

- a) Il ne faut pas jeter le manche après la congée-
Boshlagan ishga qo'l siltama.
- b) Il faut travailler en jeunesse pour reposer en vieillesse -
Yoshligingda yaxshi ishlasang, qariganda yaxshi tishlaysan
Celui qui mange les dures, mangera les mûres-
Mehnat qancha qiyin bo'lsa, oxiri shuncha shirin bo'ladi.
- c) La racine du travail est sombre, mais son fruit est doux-
Mehnat, mehnatning tagi rohat.
- d) Plus on travaille, moins on s'ennuie-
Ishlagan zerikmaydi.
Odamni ish ovutadi.

Fransuz va o'zbek maqol va matallarini lingvokulturologik usullarni qo'llash orqali tarjima qilishda muammolarga doir kuzatishlarimiz asosida quyidagilarni bilish mumkin:

- maqol va matallardagi farqli belgilar sifatida idiomatiklik, turg'unlik, obrazlilik va boshqa xususiyatlarni ko'rsatish mumkin. Keltirilgan xulosalar ularning lingvistik mohiyatini aniqlashdagi turli xil izohlarga imkon yaratar ekan, bu holat ularni so'z va mustaqil so'z birikmalaridan farqlash imkonini beradi;

- maqollar ko'pincha ma'lum bir jamiyat madaniyatidan kelib chiqadi va uning qadriyatlarini, e'tiqodlari va an'analarini aks ettiradi.

Shunday qilib, maqol boshqa tilga tarjima qilinganda, u o'zining madaniy ta'sirini va maqsadli auditoriya uchun dolzarbligini yo'qotishi mumkin. Tarjima uchun til tizimlari emas, balki nutq aniqroq qilib aytadigan bo'lsak, nutq mahsuli bo'lmish matn muhimroqdir. Tarjima jarayonida tarjimon ko'p ma'noli so'zning qaysi ma'nosi qo'llanilganligini kontekst asosida aniqlamog'i lozim

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. B.Mengliyev. G.Tojiyeva «Tilshunoslikka kirish» o'zbek filologiyasi bakalavr yo'nalishi uchun maruza matni. Qarshi 2017

2. Brigada L.(2016). Le discours référentiel dans les récits coloniaux de voyage sur l'Afrique noire : rendement stylistique (Thèse de Doctorat). Univ-Félix Houphouët Boigny, Abidjan
3. G'ofurov I., Mo'minov O., Qambarov N., Tarjima nazariyasi. Toshkent-2012
4. Komissarov V. N. Лингвистика перевода. М. 1980
5. Musayev. Tarjima nazariyasi asoslari. Toshkent 2005

Internet saytlari

1. Ziyonet.uz
2. <http://www.dissercat.com>.
3. <http://www.ziyouz.com>, www.kitobxon.com
4. <http://www.islamic-centre-hamburg.de/al-fadschr>
5. <http://www.google.de>, <http://users.erols.com/zenithco/biruni.htm>